

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

VIROK-UJLAKI ANIKÓ

**A házasságkötéshez való jog alapjogi, nemzetközi és uniós jogi
megközelítésből – különös tekintettel az azonos nemű párok
családjogi jogosítványaira az Európai Unióban**

Doktori (PhD) értekezés tézise

Témavezető:

DR. HABIL. ZELLER JUDIT

Pécs, 2025

Tartalomjegyzék

1. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása.....	3
2. A dolgozat szerkezeti felépítése, az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, a feldolgozás módszerei.....	6
3. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei.....	8
4. A szerző publikációi az értekezés témakörében	20

1. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A család és a házasság intézménye, ahogy a történelem folyamán mindvégig, úgy napjainkban is alapvető fontosságú. Rengeteg kulturális, vallási, identitási, szociológiai, jogi és természetesen egyéni emberi történet kapcsolódott hozzá, amely jól mutatja, hogy igazán komplex társadalmi jelenségről beszélünk, ami még napjainkban is formálódik.

A házasságkötéshez való jog és annak értelmezése nemzeti, uniós és nemzetközi szinten is jelentős jogi és politikai kérdés. Különösen az azonos nemű párok családjogi helyzete vált az utóbbi évtizedben az európai jogi diskurzus és bírói gyakorlat egyik kulcsterületévé.

Az értekezés témája a házasságkötéshez való jog alapjogi, nemzetközi és uniós jogi megközelítésből történő vizsgálata, különös tekintettel az azonos nemű személyek családjogi kérdéseivel kapcsolatos bírósági esetjogra az Európai Unióban. A dolgozat középpontjában ezen bírósági esetjogok és a tagállamok nemzetközi kötelezettségei állnak, valamint a házasság fogalmának dinamikus értelmezése. Megtörténik a családi élethez való jog (EJEE 8. cikk) és a házasságkötés szabadságának (EJEE 12. cikk) összevetése az uniós joggal (pl. Alapjogi Charta).

Hazai szempontból a kutatás fő célja, hogy a témában feltérképezésre kerüljenek a jelenlegi jogi szabályozásbeli problémák, összevetve az uniós jogi normákkal és az új irányokkal is. Melynek keretén belül konkrét jogalkotási javaslatokat is teszek. További cél, hogy a határon átnyúló házassági ügyekben a dolgozat iránytűül szolgáljon a vonatkozó uniós és a hazai nemzetközi magánjogi szabályok között. E témán belül ismertetésre kerül a magyar állampolgár külföldön kötött házasságának elismerése és a nem magyar állampolgár magyarországi házasságkötésének szabályai.

Az értekezés továbbá egy átfogó képet is mutat a szivárványcsaládokat ma megillető családjogi jogosítványokról az EU tagállami összehasonlításában. A házassággal összefüggő európai és Európára ható jogi jelenségek kapcsán leszögezhető, hogy egy multi,- és interdiszciplináris témakörrel beszélhetünk. Hiszen személyközi viszonyokról, emberi együttélési viszonyokról, tradíciókról, vallási és erkölcsi szabályokról van szó. A jogon belül is ez egy meglehetősen vegyes terület, nagyon sok közjogi jellegű szabály van, annak ellenére, hogy a legtöbb uniós országban a polgári törvénykönyvben található. Magyarországon is a házasság érvényesen csak anyakönyvvezető előtt jöhet létre, hatósági bejegyzéssel az anyakönyvben, nagyon sok egyéb más jogalakító, hatósági és bírósági jogkör van benne, de mégis ez az érintett két személy személyes és vagyoni viszonyaival van összefüggésben.

Pont a téma multidiszciplináris jellege miatt, nem tűzhettem ki célul, hogy átfogó, minden tagállamra kiterjedő elemzést és összehasonlítást készítek a házassággal kapcsolatos társadalmi, polgári jogi, családjogi, alkotmányjogi és vagyoni jogi szabályokról, a szociológiai és politikai nézetekről vagy vallási kérdésekről, hiszen az egy doktori értekezés terjedelmét meghaladó feladat lenne. Ellenben úgy gondolom, hogy léteznek olyan viszonyok a házassággal összefüggő jogi szabályozásban Európában, amelyek önmagában történő bemutatásával érdekessé lehet tenni a dolgozatot az olvasóközönség felé. Ennek érdekében a téma szűkítésre került azon területre, amelyben a keretet az EJEE alapjogvédelmi és az EU uniós jog védelmi rendszere adja és amelyben az uniós jog és a nemzeti autonómia közötti feszültség érzékeltethető az azonos nemű párok házasságának elismerése területén.

A kutatás fő célja az uniós és tagállami jogi normarendszerek közötti koherencia (vagy annak hiányának) feltérképezése. Hogy miként érvényesül a családalapításhoz és a házasságkötéshez való jog az uniós jogrendben, különösen az azonos nemű személyek esetében, és milyen lehetőségek állnak rendelkezésre az uniós jog harmonizációjára a tagállami autonómia figyelembe vételével. További cél, hogy meghatározásra kerüljön, miként lehet az alapjogokat egységesen értelmezni az EU-n belül. Vagyis feltárni az alapjogok, az uniós jog és a tagállami autonómia közötti egyensúlyi pontokat, különösen a szabad mozgás és családegyesítés szemszögéből a területhez tartozó alapjogi, nemzetközi és uniós normák, valamint a bírói ítélezési gyakorlat átfogó vizsgálatán keresztül.

A jogi probléma fő oka, hogy a személyi állapot meghatározása, különösen az azonos nemű párok házasságáról és szülői jogállásáról való rendelkezés, lényegében a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozik, ugyanakkor e hatáskör gyakorlása akadályozhatja vagy korlátozhatja az uniós polgárok szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogának az érvényesülését. Ezzel megvalósul a nemzeti és az uniós jog összeütközése. A konfliktus a családjogi szuverenitás és az EU-s mozgásszabadság között húzódik, amelyre az EUB a közelmúltbéli döntésein keresztül próbál megoldást találni. Ez a hatáskörök elmosódásához vezet, ugyanis bár a családjog tagállami kérdés, az EUB döntései „felülírják” a gyakorlati következményeket az ún. funkcionális megközelítést alkalmazva az uniós jognak adnak elsőbbséget.

Hazánk tekintetében a fő problémát abban látom, hogy a jogilag szabályozott párkapcsolati formák nem egységesen lettek szabályozás alá véve, még csak nem is egy jogszabályban találhatók.

Kutatási kérdések

- I.3.1. Milyen következményekkel jár a tagállami jogalkotási eltérések jelenléte az alapjogok érvényesülésére?
- I.3.2. Értelmezhető-e egységesen a „házastárs” és a „családtag” fogalma az uniós jogban?
- I.3.3. Léteznek-e működőképes modellek a horizontális jogharmonizációra és ezek milyen mértékben befolyásolhatják a tagállami szuverenitást és a nemzeti identitás védelmét?
- I.3.4. Milyen családjogi jogosítványok illetik ma az azonos nemű párokat hazánkban és az európai térségben?
- I.3.5. Kiterjed-e az uniós jog az azonos nemű párok házasságkötésére?
- I.3.6. Milyen mértékben védi a házassághoz való jogot a nemzetközi és az európai jog?
- I.3.7. Az EU kizárólagos hatáskörébe tartozó – az uniós polgársággal és a személyek szabad mozgásával összefüggő – jogok, valamint a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozó, nemzeti identitás részét képező családjogi kérdések ütközésekor melyik normának kell elsőbbséget élveznie?
- I.3.8. Milyen hatással van a *Coman-* és *VMA-ügy* a tagállami jogalkotásra és a bírósági gyakorlatra?
- I.3.9. Milyen mozgástere marad a tagállamoknak az azonos nemű párok jogainak elismerésében?
- I.3.10. Hol húzódik az egyéni alapjogok és a nemzeti identitás közötti határvonal az uniós jogrendben?
- I.3.11. Milyen jogi keretek és ítélkezési gyakorlat határozza meg az azonos nemű párok házasságkötési jogát az EU-ban?

Hipotézisek

Főhipotézis:

H0: Az Európai Unió joga – a személyek szabad mozgásán, az uniós polgárság intézményén és az alapvető jogokon keresztül – képes kiterjeszteni a házasságkötéshez és családjogi elismeréshez való jogot az azonos nemű párokra olyan módon, hogy az nem sérti a tagállamok nemzeti identitását, mégis egységes alapjogi védelmet biztosít.

Részhipotézisek:

H1: Az EJEE és az Alapjogi Charta garantálja a házasságkötéshez való jogot, amely a nemzeti belső jog szerint kiterjeszthető az azonos nemű párokra is.

H2: Szükséges a családi kapcsolatok kölcsönös elismerése, családjogi harmonizáció, különösen a házastársi és szülői jogállások kapcsán. A jogegység és jogbiztonság érdekében szükséges egy kötelező erővel bíró horizontális uniós rendelet elfogadása a szülői jogállás és házasság határokon átnyúló kölcsönös elismerése érdekében.

H3: Az uniós polgárok házastársának és családtagjának fogalma nem korlátozható a házasság nemi meghatározásával – így az azonos nemű házastárs is uniós jogon alapuló tartózkodási joggal rendelkezik.

H4: A nemzetközi emberi jogi normák (pl. EJEE, ICCPR) értelmezése elmozdult a szexuális orientáción alapuló egyenlőség irányába, és az uniós bíróságok egyre inkább ezeket az elveket alkalmazzák.

H5: Szükséges az uniós polgársághoz kapcsolódó jogok kiterjesztése, különös tekintettel a *Coman-ügyre* és az „egységes családdefiníció” kialakítása. Szükség van továbbá az alapjogok horizontális hatályának uniós elismerésére.

H6: Az EUB *Coman és VMA* ítéletei által létrejött bírói gyakorlat de facto jogi egységesítést hoz létre a családjogi viszonyok, közöttük az azonos nemű párok házasságának tagállamok közötti elismerésében, még belső jogi harmonizáció hiányában is.

H7: A tagállamok közötti eltérések jogi és társadalmi szempontból egyaránt diszfunkcionálisak, az azonos nemű párok jogi elismerése kérdésében sértik az uniós jog koherenciáját, és hátráltatják a szabad mozgás tényleges gyakorlását. A szabad mozgás joga (EUMSZ 21. cikk) nem érvényesülhet teljes körűen, ha a tagállamok nem ismerik el a más államban kötött házasságot.

H8: Hazánk tekintetében jogbizonytalanságot jelent, hogy a jogilag szabályozott párkapcsolati formák nem egységesen lettek szabályozás alá véve, még csak nem is egy jogszabályban találhatóak. Ez jogbizonytalanságot okoz az érintett átlag állampolgárok számára.

H9: A jelenlegi hazai jogi szabályozás módosításával csökkenhetne a diszkriminatívnak mondható helyzet, ha például a bejegyzett élettársak a házastársakhoz hasonló jogokkal rendelkeznének a névviselés vagy a szülői jogállás terén is.

2. A dolgozat szerkezeti felépítése, az elvégzett vizsgálatok rövid leírása, a feldolgozás módszerei

A disszertáció nyolc fejezetből áll, melyek közül az első fejezet a bevezető rész, amelyben helyet kapott az értekezés témájának, a kitűzött kutatási céloknak és a tudományos problémáknak az ismertetése. Ezen túl az első fejezetben kaptak helyet a kutatási kérdések, a hipotézisek, a fogalomhasználat és a kutatómódszertan, valamint az értekezés szerkezetének részletezése is.

A második fejezet a házasság és a család fogalmi körülhatárolásával kezdődik. Majd ismerteti az emberi jogok fejlődésének történetét annak céljából, hogy bemutatásra kerüljön miként vált a házasság alapjoggá és jelenleg milyen alkotmányos védelemben részesülhet. Ezt követően, a téma kontextusba helyezése szempontjából elsődlegesen a releváns legfontosabb nemzetközi és uniós jogi dokumentumok kerülnek áttekintésre a házasság és a család fogalma, továbbá nemzetközi és uniós jogi védelmi rendszerének kiépítését illetően, középpontban a magánélethez kapcsolódó emberi jogok, a házasságkötés és a családalapítás szabadsága, illetve azok védelme. Végül röviden kitérek arra is, hogy a vallási és nem vallási alapú jogrendszerekben miként jelenik meg a család és a házasság intézménye.

A harmadik fejezetben a házasságkötéshez való jog hazai szabályozása kerül bemutatásra, amelynek keretén belül ismertetésre kerülnek a magyar jog szerint elismert párkapcsolati formák. Ezt követően, hazánk vonatkozásában ismertetem a határon átnyúló házasságkötési ügyek típusait. Vagyis a nem magyar állampolgár házasságkötése Magyarországon, illetve a magyar állampolgár külföldi házasságkötése elismerésének kérdéseit.

A negyedik fejezetben már kifejezetten az alapkutatás fő céljait valósítom meg azzal, hogy összehasonlító jelleggel vizsgálom az azonos nemű párok családjogi jogosítványait az EU tagállamaiban. E fejezet kitér többek között a tagállamokban jogilag elismert párkapcsolati formákra, azaz a bejegyzett vagy regisztrált élettársi kapcsolatra és a gendersemleges házasságra, továbbá érintésre kerül az örökbefogadás tagállami szabályozása is. Végül e fejezet táblázatos formában összegző képet ad a tagállami helyzetről napjainkban.

Az ötödik fejezetben a kiválasztott tagországok példáján keresztül a különböző tagállami különleges jogalkotási megoldásokat hasonlítom össze az azonos nemű személyek családjogi megítélésével kapcsolatosan. Külön kiemelem a jelenlegi magyarországi helyzetet, végül röviden kitekintek az azonos nemű párok családjogi helyzetére az USA vonatkozásában is.

A hatodik fejezetben elemzésre kerül az EUB és az EJEB az értekezés témájával összefüggő ítélkezési gyakorlata, valamint az uniós és nemzetközi emberi jogi szabályozás kapcsolódási pontjait.

A hetedik fejezet tárgyalja az uniós szintű jogalkotási és jogharmonizációs lehetőségeket, amelynek keretén belül a családjogi horizontális jogharmonizáció egyes kérdései, a szülői jogállás egységes elismerését célzó törekvések és az uniós rendeletalkotási javaslat, valamint az új Európai Szülői Tanúsítvány bevezetésének lehetősége is ismertetésre kerül.

A záró nyolcadik fejezetben összegzem az elvégzett kutatást, röviden összefoglalom a házasságkötéshez való jog alapjogi szempontú fejlődésének folyamatát és vizsgálom a hipotéziseim helyességét, vagyis összegzem a téziseket. Ezen kívül ebben a fejezetben rávilágítok arra is, hogy milyen további fejlődési irányokra lehet számítani e tématerületen és javaslatot teszek az alapkutatás eredményeinek hasznosítására is.

A disszertáció interdiszciplináris megközelítést alkalmaz és összetett módszertannal dolgozik, de alapvetően egy jogi dolgozatnak készült. A dolgozatban használt módszerek egyrészt jogi szempontból normatív elemző, másrészt jogdogmatikai, jogösszehasonlító és esetelemző módszer vagyis az ítéletek szisztematikus vizsgálata történik, de alapvetően deskriptív, leíró jellegű. Kvalitatív módszerekkel történik a jogszabály- és esetelemzés, valamint szakirodalmi és joggyakorlati áttekintés. Különös hangsúlyt kapnak az EUB releváns döntései, az Alapjogi Charta és az EJEE értelmezése, valamint tagállami szabályozások összevetése.

A kutatás elsősorban normatív elemekkel dolgozik. Megfogalmazza, hogy a házasságkötéshez való jogból milyen normatív követelmények következnek, és megvizsgálja, hogy az azonos nemű párok elismerését érintő nemzetközi emberi jogi dokumentumok és a bírói esetjog megfelelnek-e e követelményeknek. A jogi fókusz az alapjogvédelemre, a szuverenitásra és az integrációs kötelezettségre vetül.

3. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

Mindenek előtt szeretném leszögezni, hogy a dolgozat nem arra volt hivatott, hogy a mellett érveljen, hogy minden tagállamban engedélyezni kellene az azonos nemű párok házasságkötését, hiszen ez minden tagállam egyéni szuverenitása és a nemzeti identitása. A nemzeti identitás védelme azonban nem szolgálhat aránytalan korlátozásként az uniós

alapjogokkal szemben. Ennek megfelelően úgy gondolom, hogy egységesen minden tagállamban biztosítani kellene az azonon nemű személyek részére olyan családjogi státuszt, ami teljes mértékben, vagy majdnem teljes mértékben egyenértékű a házassággal. Tehát a házasság joghatásai érvényesülnének az érintett személyek esetében is, például névviselés, szülői jogállás elismerése vagy az örökbefogadás területén is.

Az azonos nemű párok családjogi jogállásának elismerésében jelentős fordulatot hoztak a diszkrimináció felszámolását célzó európai uniós irányelvek mint az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK irányelve az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló irányelv megszületését követő bírósági ítéletek. Ugyanis korábban az Európai Unió Bíróságának egyenlő bánásmód vizsgálatára irányuló gyakorlata egyrészt nemi alapú, másrészt jogi vagy családi státusz alapú volt. Később az EUB az új irányelveknek is köszönhetően helyesen, a szexuális irányultságot vizsgálta, mint a megkülönböztetés alapját, - nem a nemet vagy a családi státuszt, - és emiatt tudta megállapítani az egyenlő bánásmód elvének a sérelmét. Az EUB a *Coman ügyben* megállapította, hogy noha a tagállamok szabadságot élveznek a tekintetben, hogy engedélyezik-e, vagy sem az azonos nemű párok házasságkötését, nem akadályozhatják valamely uniós polgár szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogát azzal, hogy nem uniós állam állampolgárságával rendelkező, azonos nemű házastársától megtagadják a területükön való tartózkodáshoz való származékos jogot. Az EUB a „*Pancharevo*” ügyben pedig leszögezte, hogy ha egy ország elismeri a szülői kapcsolatot egy gyermekkel, akkor minden tagállamnak ezt kell tennie a gyermek szabad mozgáshoz való jogának biztosítása érdekében. Az ítélet értelmében, az azonos nemű szülőket és gyermekeiket minden tagállamban családként kell elismerni. Az EUB bár mind két ügyben hangsúlyozta a tagállamokat megillető mozgásteret, az ún. funkcionális megközelítést alkalmazva úgy döntött, hogy az uniós jognak kell elsőbbséget élveznie.

Összegezve elmondható, hogy az elmúlt hét évben az EUB olyan kulcsfontosságú ügyekkel foglalkozott, amelyek az alapvető jogok (pl. a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog), az uniós polgárok szabad mozgására vonatkozó szabályok, valamint a nemzeti/alkotmányos identitás között húzódó metszéspontokat érintik.

Az értekezésben részletesen bemutatásra került, hogy mely tagországokban milyen családjogi jogosítványok illetik az azonos nemű párokat. Ezek az alábbi összefoglaló térképen (3. ábra) pedig szemléltetésre is kerülnek. A térképen jól látható, hogy hol érhető el az azonos nemű párok számára a házasságkötéshez való jog, a bejegyzett élettársi

kapcsolat, a de facto élettársi kapcsolat, továbbá az együttélés hol nincs elismerve vagy nincs információ, illetve, hogy mely országok tiltják alkotmányos szinten az azonos nemű párok házasságkötését.

Érdekesség, hogy a közép-európai régióban Észtország lett az első olyan ország, ahol 2024 év elejétől a különnemű párokéval azonos jogosultságokkal érhető el a gendersemleges házasság intézménye az azonos nemű párok számára is. Nyugat-Európa számos országában ezt már korábban bevezették, de az egykor Moszkva befolyása alatt álló, úgynevezett keleti blokk országaiiban ez nem jellemző. Jelenleg a házasságot egy férfi és egy nő kizárólagos kapcsolatának tekinti a magyar, a lengyel, a lett, a litván, a román, a fehérorosz, a moldovai, a szerb, a montenegrói és az ukrán alkotmány is.

A magyar jogalkotó ugyan jelentős lépést tett az azonos nemű párok családjogi elismerése felé a Békvt. elfogadásával, azonban a gendersemleges házasság bevezetése és a szivárványcsaládok családként való elismerése még várat magára. Főképp az Alaptörvény kilencedik módosításának elfogadása következtében, ami szinte ellehetetlenítette ezt az elismerést.

A szakirodalom gyakran kiemeli, hogy az európai bírói fórumok az alapjogok érvényre juttatása terén *evolutív* joggyakorlatot folytatnak, amely megállapítással én is egyetértek. Ezek a bírói döntések mindazonáltal nem teremtenek kötelezettséget arra, hogy az egyes tagállamok egy családjogi intézmény kereteinek megvonásakor alapul vegyék pl. a jelen értekezésben is idézett esetekkel kapcsolatos, a bíróságok – az értelmezett normaszövegen túlmutató – értelmeit is.

Annak érdekében, hogy az ítélkezési gyakorlat a jövőre nézve egységesebb képet mutasson, meglátásom szerint a házasság és a család fogalmának pontosabb és egységesebb meghatározása terén, a bíróságok joggyakorlatát célszerű volna továbbfejleszteni. Továbbá, mivel egyre nagyobb számban jelennek meg határokon átnyúló házassággal kapcsolatos ügyek, szükségesnek tartom az európai családjogi harmonizációs folyamatok továbbfejlesztését, a különböző tagállami belső szabályozások egységesítése végett.

Az EJEB és EUB az azonos nemű párokra vonatkozó házasságkötéssel, gyermekvállalással és mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatos bírósági eljárásai során a következő kérdés is felmerült: Szexuális orientáció alapján, tehető-e különbség az örökbefogadás terén az egyedülálló személyek, valamint azonos nemű és különnemű párok között? A bíróságok döntéseit áttekintve megállapítható, hogy az államok az egyéni örökbefogadás során nem tehetnek különbséget az adoptáló személyek között azok szexuális orientációja

alapján. Az összehasonlítható helyzetben lévő azonos és különnemű élettársak között nem tehető szexuális orientáción alapuló különbség a partner gyermekének örökbefogadására vonatkozóan, de eltérő családi státuszú csoportoknál a különbségtétel megengedett. Az emberi reprodukciós eljárásban való részvétel esetében az azonos nemű párokra vonatkozóan csekély számú bírósági jogeset található, így nem vonható le messzemenő következtetés sem.

Szükségnek tartom megjegyezni, hogy az EJEB joggyakorlata alapján az EJEE 8. cikkéből nem vezethető le az örökbefogadás révén történő családalapításhoz való jog. Az Európa Tanács tagállamait széles mérlegelési jogkör illeti meg azt illetően, hogy milyen feltételektől teszik függővé az örökbefogadást. A tagállamok dönthetnek úgy, hogy például életkori határt szabnak az örökbefogadásra való alkalmasságra, valamint hogy egyedülálló személyek számára biztosítják-e az örökbefogadás jogát. Tehát az EJEE nem teszi a tagállamok kötelezettségévé a gendersemleges házasság és az azonos nemű párok számára a közös örökbefogadáshoz való jog biztosítását, azonban ha a tagállamok a kötelezettségeiken túlmenő jogokat biztosítanak, azt megkülönböztetéstől mentesen kell megtenniük.

Az EJEB joggyakorlata szerint az a jogalkotó, amely az EJEE 8. cikkéből eredő kötelezettségein túlmenően garantál valamely jogot, e jog érvényesülését nem teheti függővé olyan feltételtől, amely ellentétes az EJEE 14. cikkében foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmával. Az EJEE 14. cikk sérelmének megállapítása kapcsán döntő súlya van annak, hogy az e jog sérelmére hivatkozó panaszos fél összehasonlítható helyzetben van-e más személyekkel. Az egyedülálló homoszexuális személyek és az azonos nemű párok örökbefogadáshoz való joga terén ez azt a kérdést veti fel, hogy az egyedülálló homoszexuális személyek és az azonos nemű párok összehasonlítható helyzetben vannak-e az egyedülálló heteroszexuális személyekkel és az eltérő nemű párokkal? E kérdés megválaszolása – többek között az EJEB joggyakorlatában fellelhető ellentmondásokra is tekintettel – korántsem egyértelmű.

Az EUB a „*Pancharevo*” ügyben hozott döntése hatással lehetett a Bizottság 2022-es, horizontális jogalkotási kezdeményezésére és az Európai Parlament 2023 decemberében hozott döntésére a szülői jogállás egységes elismerésének kérdéséről. A döntés következtében biztosításra kerülhet, hogy ha egy uniós ország megállapítja a szülői jogállást, akkor azt a többi tagállamnak is kötelező elismernie. A Parlament támogatta az Európai Szülői Tanúsítvány bevezetését is, amelynek célja a bürokrácia csökkentése és a szülői jogállás elismerésének megkönnyítése.

A következő feladat, hogy a Parlamenttel folytatott konzultációt követően az uniós kormányok egyhangúlag döntsnek a szabályok végleges formájáról. A döntést követően ugyan a nemzeti családjog nem változik, - hiszen a szülői jogállás nemzeti szinten történő megállapításakor a tagállamok eldönthetik, hogy elfogadják-e például a béranyaságot, - azonban a jogszabálytervezet értelmében a tagállamok kötelesek lesznek elismerni a más uniós ország által megállapított szülői jogállást.

A szülői jogállás uniós szinten történő egységes elismerésének biztosítását célzó bizottsági rendeletalkotási Javaslat elfogadása viszont még várat magára. A technikai egyeztetés és vita jelenleg politikai szintén zajlik az Európai Unió Tanácsában. Mivel a jogalap az EUMSZ 81. cikkének (3) bekezdése, a Tanácsnak az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően, különleges jogalkotási eljárásban egyhangúlag kell határoznia. Ellenben a Tanácsban az egyhangú döntés megszerzése rendkívül nagy kihívást jelenthet, hiszen a Javaslat érinti a gyermeket nevelő azonos nemű pár házastársak, házasságkötésük révén létrejött szülői státusz kérdését és hat tagállam alkotmányosan tiltja az azonos nemű párok házasságát. Valójában más tagállam is ellene lehet e jogalkotási folyamatnak, ugyanis az EU-ban nagymértékben a konszenzusépítésen és a szavazatkereskedésen alapul a politikaalkotás természete. Ez az akadály úgy hárulhatna el, ha a Tanács aktiválná az EUSZ 48. cikkének (7) bekezdése szerinti átjáró záradékot, azaz különleges *passerelle klauzulát* alkalmazna.

Az EUB álláspontját tekintve a bemutatásra került ügyekben megállapítható, hogy a Bíróság a személyek szabad mozgásával, valamint a család- és magánélet tiszteletben tartásához való alapvető joggal kapcsolatos szempontokra összpontosított. Az EUB egyik ügyet sem értékelte a szexuális irányultáson alapuló megkülönböztetés tilalma elve szempontjából. Ez az álláspont indokoltnak tűnik a tagállamok szabad mozgásra vonatkozó rendelkezései által biztosított erősebb és nehezebben megkérdőjelezhető védelem miatt. Ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy egy ilyen megközelítés feltétele a határokon átnyúló elem megléte, amely miatt az adott tényállás az EUB joghatósága alá tartozhat. Ebben az értelemben ezen ítéletek gyakorlati vonatkozásai azokra az uniós polgárookra korlátozódnak, akik gyakorolják a szabad mozgáshoz való jogukat.

Az EUB a *Pancharevo-ügyben* hozott ítélete Európa-szerte felhívta a jogásztársadalom figyelmét, mivel azt elemezte, hogy a két azonos nemű személyt szülőként feltüntető bolgár születési anyakönyvi kivonat kiállításának megtagadása az uniós joggal összeegyeztethető-e. Ezt az ítéletet követően Bulgáriában folytatódott a bírósági eljárás, és 2023. március 1-jén megszületett a legfelsőbb bíróság jogerős ítélete. Ez a jogerős bírósági aktus fontos a szabad

mozgás és a szülői lét határokön átnyúló elismerése tekintetében a további fejlemények szempontjából.

Az EU az EJEE-hez való csatlakozása a nemzetközi jog területén, jelenleg is sokak figyelmét köti le. Köztudott, hogy az Európai Unió mind a mai napig nem tagja az Emberi Jogok Európai Egyezményének, habár a tagság jogi és politikai következményei évek óta komoly viták középpontjában állnak. A csatlakozással kapcsolatosan egyelőre csak arra a megállapításra szorítkozhatunk, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkének (2) bekezdése szerint az Európai Unió csatlakozik az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez, azonban ennek részletei ma még nem ismertek. Meglátásom szerint a csatlakozási szerződést az azóta eltelt időre tekintettel újra kellene tárgyalni.

A dolgozat fő kutatási kérdéseire a vizsgálatok alapján az alábbi válaszok adhatók:

1. Kiterjed-e az uniós jog az azonos nemű párok házasságkötésére?

Közvetlenül nem, de az EUB ítélkezési gyakorlata – különösen a Coman és VMA ügyek – de facto elismeri az azonos nemű házastárs és szülői státusz uniós hatályát. Közvetlenül nem. Az uniós jog jelenleg nem harmonizálja a házasságkötést; a házasság intézményének szabályozása a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozik. Ugyanakkor az EUB értelmezése szerint az „uniós polgár házastársa” fogalmába beleértendő az azonos nemű házastárs is (Coman-ügy – C-673/16). Ez az értelmezés a szabad mozgáshoz való jog keretében kiterjeszti a házasság joghatásainak elismerését.

2. Milyen következményekkel jár a tagállami jogalkotási eltérések jelenléte az alapjogok érvényesülésére?

A tagállami különbségek jogbizonytalansághoz, diszkriminációhoz és mozgási akadályokhoz vezetnek. Az azonos nemű párok egyes tagállamokban teljes jogú családként élhetnek, míg másokban jogfosztottá válnak – még uniós polgárként is. Ez sérti az egyenlő bánásmód és a jogegyenlőség elvét, csökkenti az EU-szintű jogbiztonságot, és aláássa a belső piac működését.

3. Értelmezhető-e egységesen az „uniós házastárs” és „családtag” fogalma?

Az EUB egységes értelmezése a házastárs fogalmára már kialakult, de a családtag és szülő definíciója még nem teljesen harmonizált. Az EUB ítélkezési gyakorlata alapján a „házastárs” fogalma nem korlátozható nem alapján. Ez Coman ügyben rögzített tétel. A „családtag” fogalom is bővülőben van, ugyanis az azonos nemű párok, gyermekek és szülők viszonya egyre szélesebb körben elismerendő. Ugyanakkor a fogalmi

egységesítés jogi aktusokkal még nem teljes – például a tartózkodási jog és a szülői státusz külön jogalapon nyugszik.

4. Léteznek-e működőképes modellek a horizontális harmonizációra, és ezek hogyan befolyásolhatják a nemzeti identitás védelmét?

Igen. Az uniós rendeleti modellek – például a szülői státusz elismerésére vonatkozó javaslat – működő kompromisszumként alkalmazható a nemzeti szuverenitás tiszteletben tartásával. A Bizottság által javasolt szülői státusz rendelet biztosítja a más tagállamban elismert családi kapcsolatok joghatásainak átvitelét. Egyes szakértők javasolják egy házasság- és élettársi kapcsolat-kölcsönös elismerési rendelet bevezetését is.

Ezek a modellek nem követelik meg a belső jog megváltoztatását, de biztosítják az alapjogok érvényesülését uniós kontextusban, így a nemzeti identitás tiszteletben tartható – miközben az uniós polgárok jogai sem csorbulnak.

5. Az EU kizárólagos hatáskörébe tartozó, az uniós polgársággal és a személyek szabad mozgásával összefüggő jogok, másrészt a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozó, a nemzeti identitás részét képező családjogi kérdések ütközésekor a nemzeti vagy az uniós jognak kell elsőbbséget élveznie?

Az EUB közelmúltban meghozott döntéseire tekintettel, a válasz, hogy az ún. funkcionális megközelítést alkalmazva az uniós jognak kell elsőbbséget élveznie.

6. Milyen mértékben védi a házassághoz való jogot a nemzetközi és az európai jog?

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) 12. cikke hagyományosan heteronormatív értelmezést alkalmazott. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) a Schalk és Kopf kontra Ausztria ügyben (2010) elismerte, hogy az azonos nemű párok családi életet élhetnek, de nem kötelezte a házasság elismerésére az államokat. Az EU Alapjogi Chartája 9. cikke viszont semleges megfogalmazást tartalmaz, lehetőséget adva a tagállami nyitásra.

7. Ütközés esetén melyik élvez elsőbbséget: az uniós vagy a nemzeti jog?

A jogbiztonság és az uniós elsőbbség elve alapján az EU-jognak kell elsőbbséget élveznie, ha a kérdés uniós hatáskörben keletkezik, pl. szabad mozgás, tartózkodási jog. Ugyanakkor a családjog szabályozása tagállami hatáskör, és a nemzeti identitás védelme (EUMSZ 4. cikk) fontos korlát. Az EUB hangsúlyozza az egyensúlyt, hogy az uniós alapjogokat nem írhatja felül a nemzeti identitás, ha uniós jogot érint (VMA-ügy, Coman-ügy).

8. Milyen hatással van a Coman- és VMA-ügy a tagállami gyakorlatra?

A Coman ügy kikényszeríti a házastárs tartózkodási jogának elismerését, még akkor is, ha a tagállam nem ismeri el az azonos nemű házasságot. A VMA ügy szerint az egyik tagállamban elismert szülői státuszt más tagállamoknak is el kell ismerniük a gyermek jogai miatt. Bár ezek nem köteleznek a házasság bevezetésére, mégis jelentősen kiterjesztik a családjogi hatások uniós érvényesülését.

9. Milyen mozgástere marad a tagállamoknak az azonos nemű párok jogainak elismerésében?

A tagállamok továbbra is önállóan dönthetnek a házasság és a család definíciójáról. Ugyanakkor az uniós jog alkalmazási körében kötelesek az egyenlő bánásmód és szabad mozgás elvét érvényesíteni. Ez azt jelenti, hogy az azonos nemű házastárs tartózkodási joga, szülői státusza, és családi kapcsolatainak elismerése nem tagadható meg uniós jogsértés nélkül – még ha a házasság intézményét nem is terjesztik ki belső jogban.

10. Hol húzódik az egyéni alapjogok és a nemzeti identitás közötti határvonal?

Az alapjogok sérelme esetén az uniós bíróság korlátozza a tagállami autonómiát. A nemzeti identitás védelme fontos (EUMSZ 4. cikk), de nem írhatja felül a Charta 21. cikk szerinti diszkriminációtilalmat vagy a szabad mozgást. A határvonal tehát ott húzódik, ahol a tagállami döntés közvetlenül akadályozza az uniós jog gyakorlását, különösen polgársági és családi jogviszonyokban.

11. Milyen jogi keretek és ítélkezési gyakorlat határozza meg az azonos nemű párok házasságkötési jogát az EU-ban?

Bár nincs közvetlen EU-s szintű kötelezettség az azonos nemű házasságra, az EUB ítélkezési gyakorlata (pl. Coman, VMA) és a Charta 9. és 21. cikke egyértelmű jogi irányt mutat. Az azonos nemű párokat családtagként kell kezelni, az uniós jog védi a szabad mozgást, és a nemzeti korlátozások csak kivételes esetben fogadhatók el.

A jogfejlődés tendenciája az alábbi irányokban rajzolódik ki:

Az EUB egyre aktívabb jogvédelmi szerepet vállal az LMBTQI-jogok terén.

Az uniós intézmények növekvő mértékben alkalmazzák a szubszidiaritás és arányosság elvét, hogy biztosítsák a jogegyenlőséget, miközben nem sértik a tagállami önrendelkezést.

A nemzeti bíróságok egyre inkább referálnak az uniós és EJEB ítéletekre családjogi ügyekben.

Cél az összhang megteremtése a tagállami és uniós jog között, hiszen a jelenlegi helyzet legfőbb problémája a jogi kettőssége. Egyes tagállamok teljeskörűen elismerik az azonos

nemű házasságot, míg mások még az élettársi kapcsolatot sem. A tagállami autonómia tiszteletben tartása mellett az alapjogok védelme nem lehet opcionális. Ez a feszültség csak uniós jogharmonizációval oldható fel – például egy rendelettel, amely garantálja a családi kapcsolat (szülői státusz) elismerését az unió egész területén, a gyermekek mindenképp felett álló jogainak érdekében.

A tárgyalta ügyekben hozott EUB döntések jelentősek azon tagállamok közigazgatási hatóságainak gyakorlata szempontjából, amelyek nem legalizálják az azonos nemű személyek házasságát vagy élettársi kapcsolatait, valamint nem szabályozzák az azonos nemű személyek gyermekei esetében a szülői hovatartozást, a következő következményeket kell szem előtt tartaniuk.

Az anyakönyvi nyilvántartásokkal kapcsolatos ügyek a tagállamok hatáskörébe tartoznak. Az a mód, ahogyan a házasság intézményét a tagállam szabályozza, az adott tagállam nemzeti/alkotmányos identitásának tekinthető. Egy ilyen tagállam hivatkozhat erre a záradékra abban az esetben, ha megtagadják az azonos nemű személyek egy másik tagállamban kötött házassága polgári jogi joghatásainak elismerését. A szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog garantálása érdekében azonban a fogadó tagállam nem hivatkozhat a nemzeti identitásra vonatkozó záradékra az azonos nemű házastársak szabad mozgáshoz fűződő jogainak korlátozása érdekében. Ebben az esetben a legfőbb érték a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való alapvető jog, valamint a szabad mozgás tényleges hatékonysága. Ebből a kijelentésből az következik, hogy az azonos nemű személyek házasságának hatásait – a tisztán polgári jogi következményeken kívül – el kell ismerni az EU szabad mozgása szempontjából. Ez azt jelenti, hogy a házasság fogalmának az egyes tagállamok alkotmányos rendelkezései szintjén történő szabályozása ellenére a nemzeti hatóságokat kötni fogja az EUB azon értelmezése, amely egy harmadik országbeli állampolgárnak, aki egy uniós polgár azonos nemű házastársa, jogot biztosít az EU-ban való tartózkodáshoz. Azonos nemű párok házassága esetén, amelyben mindkét házastárs uniós állampolgársággal rendelkezik, a Coman-ítélet sokkal gyengébb lesz, mivel a 2004/38/EK irányelv 7. cikkének rendelkezései alapján mindkét házastárs autonóm módon származtathatja tartózkodási jogát a fogadó államban.

Ami az úgynevezett „szívárványcsaládokban” élő gyermekek jogait illeti, az ilyen gyermek állampolgársága szerinti ország nem fogja tudni hatékonyan korlátozni a születési anyakönyvi kivonat kiadását, különösen, ha a születés szerinti tagállam olyan születési anyakönyvi kivonatot állított ki, amelyben az azonos nemű személyek szülőként szerepelnek. Ez magában foglalja a semleges és megkülönböztetéstől mentes hivatalos

nyomtatványok használatát az anyakönyvi nyilvántartásokhoz. Ugyanis minden esetben a gyermek mindenképp felett álló érdekeit kell szem előtt tartani.

További javaslatok:

A házasság és családjog de facto uniós integrációja a szabad mozgáson keresztül

A tagállamok hatáskörének relativizálódása az alapjogok védelmével szemben

A tagállami autonómia fenntartása nem történhet az alapjogok rovására.

Az EU egységes szabályozása javítaná a jogbiztonságot és csökkentené a diszkriminációt.

Szükségesek az uniós elismerési normák megalkotása, pl. a gyermekek jogbiztonságának garantálása érdekében.

Meglátásom szerint a jelenlegi tagállami különbségek jogbizonytalansághoz, diszkriminációhoz és mozgási akadályokhoz vezetnek. Az azonos nemű párok egyes tagállamokban teljes jogú családként élhetnek, míg másokban jogfosztottá válnak – még uniós polgárként is. Ez sérti az egyenlő bánásmód és a jogegyenlőség elvét, csökkenti az EU-szintű jogbiztonságot, és aláássa a belső piac működését.

A hazai szabályozás nincs tekintettel az európai tendenciákra, valamint figyelmen kívül hagyta azokat a társadalmi változásokat is, amelyek az elmúlt évtizedekben lezajlottak. A magyar jogalkotó bár jelentős lépést tett az azonos nemű párok teljes jogi elismerése felé a Békvtv. elfogadásával, azonban az azonos nemű párok házasságának bevezetése és a szívirvány családként való elismerése még várat magára. A jelenlegi szabályozás pozitív változását jelentené, ha például a közjegyzői szerepvállalás bővülne az azonos nemű párokkal kapcsolatban. Ilyen újítás lehetne, ha a közjegyzőknek nemcsak a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése tartozna a hatáskörébe, hanem a bejegyzett élettársi kapcsolat fennállásának és joghatásainak folyamatos igazolása is, például vagyoni jogi nyilatkozatok, lakáshasználati megállapodások egyszerűsített jóváhagyásával. Lehetőség nyílhatna mediált, közjegyző által hitelesített egyezségkötésekre vitás kérdésekben – mint vagyonmegosztás, lakáshasználat – mielőtt bírósági útra kerülne az ügy. Ugyanis gyakori probléma lehet, hogy a közös lakás megosztására nincs előzetes megállapodása a feleknek, ami miatt a közjegyzői megszüntetési eljárás ellehetetlenül, és bírósági útra terelődik.

A bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetésével kapcsolatban a bírósággal párhuzamos közjegyzői hatáskörre figyelemmel indokolt lenne konkrét adatokat figyelembe véve összehasonlítást végezni Magyarországon az elmúlt tizennégy évben a bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetésére irányuló nemperes és a bejegyzett élettársi kapcsolat bírósági felbontása iránt indult peres eljárások ügyforgalmi adatai tükrében.

Ami az örökbefogadás kérdéskörét illeti, hazánkban az azonos nemű párok közösen nem fogadhatnak örökbe gyermeket, illetve nem lehetséges számukra a második szülő általi örökbefogadás és reprodukciós eljárásban való részvétel sem. Így csak egyedülállóként, azaz egyedüli szülőként fogadhatnak örökbe gyermeket. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy élettársi kapcsolatban éljenek, azonban csak egyikük lehet a gyermek törvényes képviselője és csak ő gyakorolhatja a szülői felügyeleti jogokat. Ellenben világszerte egyre több családjogi jogosítvánnyal rendelkeznek az azonos nemű párok. Ma már többségben vannak azon Európai Unió tagországok, ahol biztosított az azonos nemű párok számára a házasságkötéshez való jog és ezáltal a közös örökbefogadás joga is.

Hazánk tekintetében az Ipsos felmérése szerint a magyar válaszadók 47 százaléka támogatja kifejezetten a melegházasságot, és bár ez az arány nem éri el a társadalom felét, a magyarok javuló tendenciát mutatnak a kérdésben, hiszen ez a szám 2021-ben még 46 százalék volt. Ez a társadalmi változás előrevetítheti azt is, hogy pár éven belül már többségben lesznek azon válaszadók, akik támogatják az azonos nemű párok házasságkötését.

Úgy gondolom, hogy a jogalkotó az Alaptörvény kilencedik módosításával, – amelyet a tizenötödik módosítás is megerősített – gránitba véste, hogy egyhamar ne lehessen e jogintézményt hazánk tekintetében bevezetni. Azonban a meglévő szabályozás módosításával csökkenhetne a jelenleg diszkriminatívnek mondható helyzet, ha például a bejegyzett élettársak a házastársakhoz hasonló jogokkal rendelkeznének a névviselés terén is. Továbbá jogszabály-módosítással indokolt lenne a második szülő általi örökbefogadás lehetőségének elismerése a bejegyzett élettársak számára. Főként, a gyermekek mindenek felett álló jogainak védelme és a szülői jogállás mind két szülő általi elismerése érdekében. Az Országgyűlés 2025. áprilisában elfogadta az Alaptörvény 15. módosítását is. Az elfogadott javaslat alapján, az Alaptörvény 2025. április 15-től hatályos L) cikke a következőképpen került módosításra: „L) cikk (1) Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az ember férfi vagy nő. Az anya nő, az apa férfi. (2) Magyarország támogatja a gyermekvállalást. (3) A családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza.” Ez a megfogalmazás az EJEB gyakorlata alapján sértheti az EJE-ben foglalt, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való

jogot, és a nemrég született EUB ítélet¹ szerint ellentétes lehet az EU-s adatvédelmi rendelettel² is. Ugyanis az EUB a Magyarországot érintő C-247/23. sz. ügyben³ azt a következtetést vonta le, hogy a GDPR 16. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a természetes személy nemi identitására vonatkozó, hatósági nyilvántartásban szereplő személyes adatok helyesbítéséhez való jog gyakorlása céljából e személy kötelezhető arra, hogy olyan releváns és elegendő bizonyítékot szolgáltatson, amely az említett személytől ezen adatok pontatlanságának megállapításához észszerűen megkövetelhető. A tagállamok azonban semmilyen körülmények között nem tehetik e jog gyakorlását – közigazgatási gyakorlat révén – nemváltó műtét elvégzésére vonatkozó bizonyítékok benyújtásától függővé.

Hazánk tekintetében további javaslatom, hogy a jogilag szabályozott valamennyi párkapcsolati forma kerüljön a Ptk. szabályozása alá. Jelenleg egy átlag állampolgár számára áttekinthetetlen és követhetetlen a rendszer.

Európai viszonylatban a jelenlegi szabályozási széttöredezettség veszélyezteti az uniós polgárok egyenlő joggyakorlását. A kutatásom is egy uniós szintű horizontális rendelet elfogadását javasolja a családjogi státusz kölcsönös elismeréséről.

Tézisek

T.1. A házasságkötéshez való jog alapjog, amelyet az EJEE 12. cikke és az Alapjogi Charta 9. cikke is garantál, és nemzeti belső jog szerint alkalmazható az azonos nemű párok esetében is.

T.2. A Coman-ügy precedenst teremtett az azonos nemű házastársak elismerésére az EU-n belül, a szabad mozgáshoz való jog biztosítása érdekében.

T.3. A VMA-ügy megerősítette, hogy az uniós gyermek szabad mozgása megköveteli a szülői státusz tagállamközi elismerését, különösen a szivárványcsaládok esetében.

T.4. Az azonos nemű párok családjogi státuszának tagállami elismerése kulcskérdés az EU-n belüli egyenlőség és jogbiztonság szempontjából.

T.5. A családi kapcsolatok kölcsönös elismerésének hiánya veszélyezteti a gyermekek alapvető jogait, és ellentmond az EU Alapjogi Chartájának 7. és 24. cikkének.

¹ EUB, 2025. március 13-i C-247/23. sz. ügyben hozott ítélet, A GDPR és transzidentitás: a nemi identitásra vonatkozó adatok helyesbítése nem tehető függővé műtét elvégzésére vonatkozó bizonyítékok benyújtásától. [EU:C:2025:172].

² A természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2016. április 27-i európai parlamenti és tanácsi rendelet (általános adatvédelmi rendelet, GDPR)

³ EUB C-247/23. sz. [Deldits] ügy VP kontra Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (a Fővárosi Törvényszék [Magyarország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem). A Bíróság ítélete (első tanács), 2025. március 13-i ítélet.

- T.6. A jogegység és jogbiztonság érdekében szükséges egy kötelező erővel bíró horizontális uniós rendelet elfogadása a szülői jogállás és házasság kölcsönös elismerése érdekében. Továbbá az Európai Szülői Tanúsítvány bevezetése.
- T.7. A nemzeti identitás védelme nem szolgálhat aránytalan korlátozásként az uniós alapjogokkal szemben.
- T.8. Az uniós szintű jogharmonizáció továbbra is korlátozott, ezért azt tovább kell fejleszteni a családjogi területekre is. Például a „családtag” és „házastárs” fogalma EU-s jogi szinten történő egységesítése.
- T.9. Az emberi jogi szemlélet elterjedésével, valamint az EU jogi kereteinek bővülésével a házasságkötés egyre kevésbé kapcsolódik kizárólag a nemi szerepekhez, és egyre inkább a jogegyenlőség, emberi méltóság és szabad mozgás elvéhez.
- T.10. Az EU jogrendje elismeri a szexuális irányultság szerinti diszkrimináció tilalmát, de az elérhető jogvédelmi eszközök nem teljes körűek.
- T.11. A széttagolt nemzeti szabályozás megnehezíti a szabad mozgás gyakorlását az azonos nemű párok és családjaik számára.
- T.12. A horizontális antidiszkriminációs irányelv elfogadása kulcsfontosságú lenne a házasságon kívüli élethelyzetek védelmében.
- T.13. Gazdasági érvek is szólnak a jogegyenlőség mellett, pl. a diszkrimináció évi több milliárd eurós GDP-veszteséget jelent.
- T.14. Az EUB szerepe normatívvá vált, ugyanis a Bíróság döntései azonos nemű párok és gyermekeik jogait uniós szinten védik, túlmutatva a semleges jogértelmezésen.
- T.15. A tagállami hatáskör nem érintheti az uniós alapjogokat. A családjog nemzeti hatáskör, de az EU-s polgárok szabad mozgásához kapcsolódó jogokat nem korlátozhatja.
- T.16. A nemzeti identitás klauzula hatóköre szűkebb, mint sok tagállam állítja. Az nem szolgálhat ürügyként az alapjogok korlátozására.
- T.17. Hazánkban tekintetben a jelenlegi hazai jogi szabályozás módosításával csökkenhetne a diszkriminatívnak mondható helyzet, ha például a bejegyzett élettársak a házastársakhoz hasonló jogokkal rendelkeznének a névviselés vagy a szülői jogállás terén is. Főként a gyermekek mindenek felett álló érdeke védelmében.

4. A szerző publikációi az értekezés témakörében

1. UJLAKI ANIKÓ: *A családi élet fogalma az uniós polgárok mozgásszabadságával kapcsolatos EU-s rendelkezések alkalmazása körében*, CSALÁDI JOG (1589-

7516): Családi Jog (2025) Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] B hazai Közlemény: 36112757 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

2. UJLAKI ANIKÓ: *Az azonos nemű párokat megillető családjogi jogosítványok Magyarországon: Különös tekintettel a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének és megszüntetésének szabályaira*, KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE (1416-7883): (2025) Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] B hazai Közlemény: 36110133 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

3. UJLAKI ANIKÓ: *Az azonos nemű párokat megillető családjogok az Európai Unióban, különös tekintettel a házasságkötéshez való jogra I.*, JURA (1218-0793): (2025) Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] A hazai Közlemény: 36110148 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

4. UJLAKI ANIKÓ: *Az azonos nemű párokat megillető családjogok az Európai Unióban, különös tekintettel a házasságkötéshez való jogra II.* JURA (1218-0793): (2025) Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] A hazai Közlemény: 36110150 Folyóiratcikk (Szakcikk)

5. UJLAKI ANIKÓ: *Pillanatkép az azonos nemű párok családjogi helyzetéről az Európai Unió tagállamaiban, alkotmányjogi megközelítésből*, JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY (0021-7166): (2025) Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] A hazai Politikatudományi Bizottság IXGJO PTB [1901-] Közlemény: 36110151 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

6. UJLAKI ANIKÓ: *A szülői jogállás egységes elismerése az Európai Unióban és az új Európai Szülői Tanúsítvány bevezetésének lehetősége*, PRO PUBLICO BONO: MAGYAR KÖZIGAZGATÁS; A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA (2063-9058 2786-0760): (2025) Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] A hazai Közlemény: 36110158 Folyóiratcikk (Szakcikk)

7. UJLAKI ANIKÓ: *A szivárványcsaládok mozgásszabadsága: a határokon átnyúló elismerés kérdése*, EURÓPAI TÜKÖR: AZ INTEGRÁCIÓS STRATÉGIAI MUNKACSOPORT KÉTHAVONTA MEGJELENŐ FOLYÓIRATA (1416-6151 2560-

287X): (2025) Politikatudományi Bizottság IXGJO PTB [1901-] A hazai Közlemény: 36110159 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

8. UJLAKI ANIKÓ: *A szivárványcsaládok szabad mozgáshoz való joga az Európai Unióban, az alapjogok, az uniós jog és a nemzeti identitás metszéspontjában található EUB jogesetek tükrében*, ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNY (0002-564X): (2025) Politikatudományi Bizottság IXGJO PTB [1901-] A hazai, Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] A hazai, Közlemény: 36110160 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

9. UJLAKI ANIKÓ: *Az EJEE vs. EU Alapjogi Charta, a házasságkötéshez való jog tükrében*, In: Smuk Péter (Smuk Péter alkotmányjog) NKE/ÁNTK/Alkotmányjogi és Összehasonlító Közjogi Tanszék (szerk.) *Társadalmi fenntarthatóság* Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, pp 1873-1882 (2020) (Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok ; 1) Nyelv: Magyar | Befoglaló link(ek): Kiadónál Egyéb URL Egyéb URL Idézett közlemények száma: 5

Közlemény: 31849484 | Befoglaló: 31840183, Könyvrészlet (Szaktanulmány)

10. UJLAKI ANIKÓ: *A család és a házasság, a vallási és nem vallási alapú jogrendszerek kontextusában*, In: Kiss Rebeka (Kiss Rebeka állam- és jogtudomány) NKE/ÁNTK/Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola ; Urbanovics Anna (Urbanovics Anna nemzetközi igazgatás) NKE/ÁNTK/Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola (szerk.) *A haza szolgálatában: Konferenciakötet 2021* Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország 2021.11.19. (Nemzeti Köszszolgálati Egyetem Doktorandusz Önkormányzat) Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), pp 163-173 (2022), Befoglaló link(ek): ISBN: 9786158205498 REAL Teljes dokumentum, Idézett közlemények száma: 1,Közlemény:33083633 |Befoglaló: 32795005 | Könyvrészlet (Konferenciaközlemény)

11. UJLAKI ANIKÓ: *Az alapjogok evolúciója az európai gazdasági integrációban*, In: Barna Boglárka Johanna (Barna Boglárka hadtudományi kérdések pszichológiai vonatkozásai) NKE/HHK/Hadtudományi Doktori Iskola ; Kovács Petra (Stier (Kovács) Petra hadtudomány) NKE/HHK/Hadtudományi Doktori Iskola ; Molnár Dóra (Molnár Dóra Néprajztudomány) ; Pató Viktória Lilla (Pató Viktória Lilla társadalomtudomány) NKE/ÁNTK/Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola (szerk.)

XXIII. Tavaszi Szél Konferencia 2020. Absztraktkötet: MI és a tudomány jövője, Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország 2020.10.16., Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), pp 339-339 (2020) Befoglaló link(ek): ISBN: 9786155586705 Teljes dokumentum, Közlemény: 31636235 | Könyvrészlet (Absztrakt/Kivonat) | Állam- és jogtudományi szekció; A DOSZ honlapjára 2020. október 16-án került fel az absztraktkötet végső változata, amely a 2020. júliusában kiadott 551 és 553 oldalas kötetekkel szemben 600 oldalnyi terjedelmű és olyan absztraktok is szerepelnek benne, amelyek a korábbi változatban nem kaptak helyet, így az oldalszámok kevés kivételtől eltekintve minden absztraktnál módosultak.

12. UJLAKI ANIKÓ: *Az Emberi Jogok Európai Egyezménye vs. EU Alapjogi Charta - a házasságkötéshez való jog tükrében*, In: Strihó Krisztina (Strihó Krisztina Gazdasági jog, Európai jog) NKE/ÁNTK/Európai Köz- és Magánjogi Tanszék; Szegedi László (Szegedi László Állam- és jogtudomány) NKE/ÁNTK/Európai Köz- és Magánjogi Tanszék (szerk.) *Európai szabályozáspolitikai kihívások*, Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, pp 185-193 (2022) Befoglaló link(ek): Kiadónál ISBN: 9789635314263, Idézett közlemények száma: 6, Közlemény: 33378458 | Admin láttamozott Befoglaló: 33294130 Forrás Idéző | Könyvrészlet (Szaktanulmány)

13. UJLAKI ANIKÓ: *A házasság és a család mint alkotmányos alapérték*, In: Baráth Noémi Emőke (Rendészettudomány, Kriminálpszichológia) NKE/RTK/Rendészettudományi Doktori Iskola ; Kovács Petra (Stier (Kovács) Petra hadtudomány) NKE/HHK/Hadtudományi Doktori Iskola; Novák-Varró Virág (Novák-Varró Virág hadtudomány) NKE/HHK/Hadtudományi Doktori Iskola; Urbanovics Anna (Urbanovics Anna nemzetközi igazgatás) NKE/ÁNTK/Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola (szerk.) *A Haza szolgálatában: Konferenciakötet 2020*, Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország (Nemzeti Közzolgálati Egyetem (NKE)) Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ), pp 254-269 (2021) Befoglaló link(ek): ISBN: 9786155586941 REAL, Idézett közlemények száma: 4 Közlemény: 32052735 | Befoglaló: 31976520 Forrás Idéző | Könyvrészlet (Konferenciaközlemény)

14. UJLAKI ANIKÓ: *Határon átnyúló házasságkötési ügyek II. : Magyar állampolgár külföldi házasságkötésének elismerése*, JEGYZŐ ÉS KÖZIGAZGATÁS (1589-

3383): 23 3 pp 7-9 (2021), Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] B hazai Közlemény: 32062351 | Folyóiratcikk (Szakcikk)

15. UJLAKI ANIKÓ: *Határon átnyúló házasságkötési ügyek I. : Külföldi állampolgár házasságkötése Magyarországon*, JEGYZŐ ÉS KÖZIGAZGATÁS (1589-3383): 23 2 pp 10-12 (2021)Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] B hazai Közlemény: 32062347 | Admin láttamozott Forrás | Folyóiratcikk (Szakcikk)

16. UJLAKI ANIKÓ: *Az állam és az önkormányzat alapjogi jogalanyisága* JOGELMÉLETI SZEMLE (1588-080X): 20 3 pp 97-107 (2019) Politikatudományi Bizottság IXGJO PTB [1901-] B hazai Állam- és Jogtudományi Bizottság IXGJO ÁJB [1901-] B hazai Idézett közlemények száma: 3, Közlemény: 30925252 | Folyóiratcikk (Szakcikk)